

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

<i>Стоян Анна Василівна</i> ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ СТАНДАРТІВ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	80
---	----

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

<i>Завальнюк Володимир Васильович</i> ВПЛИВ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ НА СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	83
<i>Мельничук Ольга Степанівна</i> СУЧАСНА ПРАВОВА ДОКТРИНА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ.	85
<i>Антошина Ірина Володимирівна, Завальнюк Ірина Володимирівна</i> ПРАВО ТА СУЧАСНЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ІНФОРМАЦІЙНЕ.	88
<i>Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна</i> ТИПОЛОГІЯ ПРАВОВОГО МЕНТАЛІТЕТУ.	89
<i>Ковбасюк Степан Валерійович</i> РІЗНОВИДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО АНАЛІЗУ В МЕТОДОЛОГІЇ ДЕРЖАВОЗНАВСТВА	92
<i>Кормич Анатолій Іванович</i> ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	94
<i>Кравченко Сергій Петрович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПРАВОВА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИМІРИ.	96
<i>Личко Валерія Сергіївна</i> ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ВІДКРИТІ БАЗИ ДАНИХ ЯК РЕСУРСИ ПРАВНИЧОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	99
<i>Рязанов Михайло Юрійович</i> СПАДКОЄМНІСТЬ І ПРАВОВА СПАДЩИНА: ЗВ'ЯЗОК У РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	101
<i>Тищенко Юлія Валеріївна</i> ПРАВОВИЙ МІФ ЯК ФЕНОМЕН МЕДІАКУЛЬТУРИ	103
<i>Чувакова Ганна Михайлівна</i> АСПЕКТИ ТА КРИТЕРІЇ ДЕФЕКТНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ	106
<i>Іванчук Віра Євстафіївна</i> НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГУ В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ	108
<i>Березневич Вікторія Олександрівна</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	110
<i>Грунь Олександр В'ячеславович</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ	112
<i>Губніцька Валентина Віталіївна</i> ЕВОЛЮЦІЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ: ВІД НАРОДНИХ РУХІВ ДО СУЧАСНИХ ІНСТИТУТІВ	114
<i>Дараган Євген Олександрович</i> ДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ КОДИФІКАЦІЇ	116
<i>Лисак Станіслав-Юрій Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	118
<i>Одарій Віктор Віталійович</i> НЕТИПОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА В РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ	121
<i>Слюсаренко Катерина Русланівна</i> ПРАВО БІОЕТИКИ ЯК НОВИЙ НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	123

СЕКЦІЯ 3. ІСТОРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

<i>Аніщук Ніна Володимирівна</i> АВСТРИЙСЬКИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС 1797 Р.: ГЕНДЕРНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	126
<i>Горяга Оксана Вікторівна</i> ЩОДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВОГО СТАТУСУ «ЗНАТНОГО (ЗНАЧНОГО) ВІЙСЬКОВОГО ТОВАРИСТВА»	128
<i>Єфремова Наталя Володимирівна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЛЬЩІ ТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ.	129
<i>Корнієнко Ірина Валеріївна</i> СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ.	132
<i>Шершенкова Вікторія Анатоліївна</i> ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ	135
<i>Войцехівська Дарина Юріївна</i> ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО ЦАРАТУ ЩОДО КАТОЛИЦЬКИХ ГРОМАД ПІВДНЯ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – ХІХ СТ.	137

Список використаних джерел

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.
2. Попадинець Г. О. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юрид. науки.* 2016. № 850. С. 421–426. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_850_64
3. Загальна теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.
4. Шаравара І. Правова свідомість та правова культура в Україні: проблеми їх формування. *Jurnalul juridic național: teorie și practică.* 2015. № 3, ч. 1. С. 9–12.
5. Grodziski S. Z dziejow staropolskiej kultury prawnej. Krakow : Towarzystwo Autorow i Wydawcow Prac Naukowych Universitas, 2004. 352 S.
6. Попадинець Г. О. Правова культура як важливий елемент правової системи України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юрид. науки.* 2014. № 782. С. 123–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_782_25

Ключові слова: правова культура, право, Польща, Річ Посполита.

Keywords: legal culture, law, Poland, the Rich Pospolyta.

Корнієнко Ірина Валеріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент

СТАНОВЛЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Нині, коли вже десятий рік поспіль триває гібридна війна Російської Федерації проти України, а з 24 лютого 2022 року – етап повномасштабного вторгнення, як ніколи гостро стоїть питання розвитку української історичної науки, адже задля протидії пропаганді та іншим російським засобам впливу, ми повинні в повній мірі осягнути всі аспекти цієї фундаментальної дисципліни.

Перш за все слід зазначити, що сучасний етап української історичної науки характеризується плюралізмом думок, багатовекторністю, запровадженням багатьох різних, абсолютно протилежних, підходів до вивчення та дослідження історії [1, с. 132]. Та, звісно, так було не завжди. На жаль, історична наука України, як і історія нашої держави, за довгий час свого становлення, пережила багато темних часів, на неї впливала велика кількість, в тому числі і негативних, чинників. Так, уже згаданий плюралізм думок був незнайомим українським науковцям до 80-х років ХХ століття, а про багатовекторність наукових підходів можемо взагалі говорити як про таку, яка почала формуватися вже після незалежності України в 1991 році. Тож, задля того, аби повною мірою осягнути українську історичну науку та ґрунтовно підійти до її вивчення, а головне – розвитку, слід спочатку дослідити історичний аспект, розглянути етапи розвитку науки та чинники, які впливали на неї в різний час.

Тож, доцільним є дослідження історичної науки в Україні саме в першій половині ХІХ століття, при чому як на території Наддніпрянщини, так і Західних частинах держави, які знаходилися під владою різних країн.

Ведучи мову про історичні дослідження, очевидно, що вони проводилися і до ХІХ століття, особливо в різних братствах, академіях, наукових товариствах, або в працях окремих істориків-науковців тощо. І. Величко та О. Васильківська навіть виокремлювали народнішко-

ли – феномен народної освіти, що виникає як актуальне соціально-культурне явище з метою реформування і створення нового громадянського суспільства, підвищуючи професійний і культурний рівень населення [2, с. 142]. Але все ж таки, про що також пише і С. Стельмах, лише з початку XIX ст. відбувається становлення історії як фахової дисципліни з відповідною інфраструктурою (кафедри історії в університетах, наукові товариства, професійні періодичні органи тощо) і виробленням власної «наукової культури» [3, с. 53].

В період XIX століття значна територія сучасної України, зокрема, Наддніпрянщина, знаходилася під владою Російської імперії. Як зазначають В. Снагощенко та В. Смирнова, університетська освіта на територіях імперії поступово з'явилася з ініціативи та коштів держави значно пізніше, ніж у Європі. З одного боку, це мало свої переваги, так, вітчизняні університети могли використовувати вже набутий європейськими країнами досвід, але з іншого, в умовах антидемократичного й абсолютистського режиму, такий досвід впроваджувався повільно та з великими труднощами. Фактично, Російська імперія була поставлена перед необхідністю форсувати темпи університетського будівництва, природна еволюція яких у Європі здійснювалася вже кілька століть.

У першій половині XIX століття в Російській імперії діяло вісім університетів. Згодом, уже в 1864 році свої двері відчинить і дев'ятий, Новоросійський університет в Одесі [4, с. 138].

Тобто, з восьми університетів, у першій половині XIX століття, на території Наддніпрянщини діяло всього два – Харківський (від 1804 р.) та Святого Володимира в Києві (від 1833 р.). Тож, розглядаючи історичну науку України в цих хронологічних межах, у межах професійної корпорації та становленні історичних шкіл Наддніпрянщини, можемо говорити про дві таких історичні школи – Харківську та Київську.

Формування професорського та викладацького складу, а також започаткування кафедр історії і їхні ідеї ґрунтовно у своїх працях дослідив С. Стельмах. Так, він зауважує, що освітній і науковий ценз іноземних кандидатів на професорські кафедри в Харківському університеті був вищий, ніж їхніх російських колег, оскільки Західна Європа мала безперечно більше освітніх закладів, ніж Росія кінця XVIII і початку XIX ст. Серед іноземних учених, які мали великий вплив на формування історичної школи Харківського університету, особливо виділялися постаті німецьких учених Х. Роммеля, І. Шада, І. Кронеберга. Засвідченням Д. Багалія, «типичним прикладом ученого, освіченого, талановитого, розумного і чесного професора-іноземця» був Х. Роммель.

Харківський університет на початку XIX ст. не стояв осторонь розвитку європейської історичної та філософської думки, становлення історизму як світогляду і методу наукового пізнання. В університеті було створено ґрунт для появи власної наукової школи істориків, характерною ознакою якої була розробка теоретичних проблем історії.

На відміну від Харківського університету, професорський склад створеного у 1834 р. Університету святого Володимира в Києві формувався з колишніх викладачів Волинського ліцею, в основному, поляків за національністю, а також випускників Віденського університету (10 кафедр із 13). Винятком був юридичний факультет, який був укомплектований найретельніше і представлений учнями відомого російського реформатора М. Сперанського. До призначення у Київський університет святого Володимира, вони пройшли хорошу практику в Берлінському університеті. Історико-філологічне відділення було представлене випускниками Московського і Харківського університетів, Головного педагогічного інституту в Петербурзі – В. Цих, М. Костомаров, М. Максимович, П. Павлов та ін. З 50-х років професорсько-викладацький склад університету поповнювався переважно його випускниками. Так, з 231 професора і викладача Київського університету, внесеного до «Біографічного словника професорів і викладачів Імператорського Університету св. Володимира (1834–1884)», 71 були його вихованцями.

Серед істориків Харківського і Київського університетів було багато таких, які займалися розробкою теоретичних аспектів історичної науки і впливали на нову генерацію науковців

(В. Циха, М. Лунін і О. Рославського-Петровський). Теоретичні проблеми історії розглядалися переважно в руслі пануючих у той час ідеалістичних концепцій теорії історичного процесу [3, с. 54–55].

Хоча, на думку Ю. Ісака та О. Сліпецького, в історичній науці в Україні періоду першої половини XIX століття мала місце консервація позитивістських (і навіть романтичних) підходів [5, с. 131].

Щодо Західних територій України, які були під владою інших держав, фактично, єдиним університетом, Львівський університет ім. Яна Казимира (нині Львівський університет ім. Івана Франка), що діяв на заході України, у Львові, що був у складі Австро-Угорщини.

Внаслідок революційних подій 1848 року, які дістали назву «Весна народів», у тому ж таки, 1848 році, як зазначає М. Вовк, у стінах університету ім. Яна Казимира у Львові, була відкрита перша кафедра руської(української) словесності, яка спеціалізувалася на викладанні не тільки української мови та української літератури, а й історії України-Руси. Завідувачем кафедри від 13 грудня 1848 р. було призначено Якова Головацького. Його соратниками в нелегкій справі ідеологічної та методичної роботи в напрямі україномовної зорієнтованості навчання в університеті були І. Вагилевич, І. Жуківський, А. Петрушевич, І. Борисікевич, Д. Зубрицький [6, с. 82].

Отже, історична наука в Україні у першій половині XIX століття відбувалася шляхом реорганізації як фахової наукової дисципліни, зокрема, що стосується Наддніпрянщини та українських земель у складі Російської імперії – в Харківському університеті (з 1804 р.) та університеті Святого Володимира в Києві (з 1834 р.), та, що стосується західних земель у складі Австро-Угорщини – Львівському університеті ім. Яна Казимира у Львові (нині Львівський університет ім. Івана Франка), зокрема, після 1848 року, на кафедрі руської (української) словесності. Також складовими таких частин було створення універсально-історичних підходів до вивчення дисципліни, осмислення української історії. Ці процеси відбувалися під впливом європейських думок.

Дослідження становлення української історичної науки, особливо періоду першої половини XIX ст., нині є дуже актуальним питанням та потребує ґрунтовного вивчення. Тема є досить дискусійною та має дуже малу кількість праць, тож, враховуючи і останні події, такі як 8 рік гібридної війни Російської Федерації проти України, а з 24 лютого 2022 року – етап повномасштабного вторгнення, слід частіше порушувати подібні теми та вдосконалювати наукову доктрину, видаючи відповідні праці.

Список використаних джерел

1. Михайлюк В. П. Витоки та становлення «нової історичної науки» в Україні. *Multidisciplinary research : Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference (Bilbao, Spain, December 21–24, 2020)*. Bilbao, 2020. С. 132–133. URL: <http://surl.li/msfti>
2. Величко І. Г., Васильківський О. С. Розроблення новітніх принципів організації освітнього процесу у ВНЗ України на основі досвіду європейської педагогіки та національної народної освіти XIX століття. *Молодий вчений*. 2020. № 8. С. 141–144. DOI: 10.32839/2304-5809/2020-8-84-28
3. Стельмах С. П. Становлення історичної науки в Україні у першій половині XIX століття. *Наукові записки НаУКМА*. 2001. Т. 19 : Історичні науки. С. 53–59. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/cc0aa369-473e-476e-bde0-fcde7a9a110b>
4. Снагощенко В., Смирнова В. Розвиток історичної освіти в університетах Російської Імперії в другій половині XIX століття. *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*. 2020. Вип. 3. С. 137–143. URL: <http://surl.li/msfwq>
5. Ісак Ю., Сліпецький О. Понятійний апарат історичної науки в Україні у світлі сучасних методологічних пошуків. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія*. 2023. № 1. С. 129–153. DOI: 10.24144/2523-4498.1(48).2023.280317

6. Вовк М. Культурно-історичний дискурс розвитку української фольклористики у класичних університетах другої половини XIX століття. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2021. Вип. 24. С. 79–96. DOI: 10.33989/2226-4051.2021.24.255901

Ключові слова: повномасштабна війна, історичні дослідження, українська наука, історична освіта, фольклористика.

Keywords: full scale war, historical studies, Ukrainian science, historical education, folkloristics.

Шершенькова Вікторія Анатоліївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

доцент кафедри історії держави і права,

кандидат юридичних наук, доцент

ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Збройні сили є дуже важливою військовою озброєною організацією для будь-якої держави, оскільки вони забезпечують безпеку та оборону країни. Вони можуть відігравати рішучу роль у забезпеченні мирного співіснування з іншими країнами та у виконанні різних обов'язків на міжнародній арені.

Крім того, наявність сильних збройних сил забезпечує стабільність в країні. Важливо, щоб збройні сили були модернізовані, добре підготовлені та готові до будь-яких можливих загроз.

Так, Збройні сили України виконують завдання з оборони України, захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Вони мають свою структуру та командування. З огляду на це, варто звернутися до історії формування збройних сил на нашій території, а саме у княжу добу.

Збройні сили Київської Русі мали певну свою структуру, до якої входили:

великокнязівська дружина, дружина місцевих князів та інших феодалів;

народне ополчення;

іноземні наймані загони.

Дружина була найважливішою складовою війська. На початку існування Київської Русі дружинники постійно перебували поруч зі своїм князем. Вони жили при дворі князя й одночасно були його радниками. Князі постачали дружину продовольством, одягом, зброєю [1, с. 13].

Основу дружини складала знать, яка становила так звану старшу дружину. Саме з рядів старшої дружини походили найважливіші представники князівської адміністрації – посадники, тисяцькі та ін. З часом представники старшої дружини почали називатися боярами. З поглибленням феодалних відносин вони осідали на землях, відривалися від князівського двору та перетворювалися на землевласників.

До розряду молодших дружинників у вигляді отроків, пасинків та дитячих входили, як правило, особи, які стояли поза родовою знаттю, але яких князь вважав цінними для військової справи. Саме з молодшої дружини, яка постійно перебувала при дворі князя, походили його охоронці, а також призначалися нижчі посадові особи.

Підвищеному захисту підлягали великокнязівські дружинники, які входили до структури збройних сил Київської Русі. Так, наприклад, стаття 1 Руської Правди (Коротка редакція) [2, с. 14] передбачала за вбивство гридина (дружинник, воїн), мечника (судовий агент з числа дружинників) відповідальність стягнення вири у розмірі 40 гривень.

За військову службу дружинники отримували земельні наділи, тому значну увагу Руська Правда приділяла захисту майна дружинників. Так, ст. 13 Руської Правди (Коротка редакція) [2, с. 19] передбачає відшкодування шкоди потерпілому, оскільки посягання на земельну ділянку дружинника вважалось небезпечним злочином.